

ÁRKOK

I

Érthetetlen szorongások gyötörték Júliát hetek óta. Lassanként, homályosan, határozott körvonalak nélkül keltek életre benne. Aztán egyre sűrűsödtek, szorították szívét-mellét, ránehezedtek a hangulatára, és mélyről szakadó, kínos sóhajtásokra kényszerítették. Napról napra kínzóbbak lettek, elhatalmasodtak az élete fölött. Már odáig jutott, hogy félt önmagával szembenézni. Pedig gyakran állt meg a hozományba kapott ovális tükör előtt. Ilyenkor előbb kínosan össze kellett gyűjtenie akaraterejét és megacéloznia elhatározását. Hogy miért vonzotta őt anynyira az aranyozott rokokó keretbe metszett tükör? Hát istenem! Egyszer azért állt meg ott, hogy illatos púderrel porozza be arcának kissé barnás bőrét, és végigsimítson a pamaccsal domború, nyílt homlokán, máskor égő festéket kent szét elhalványult, vékony metszésű ajkán. Egészen közel hajolt, s vigyázott rá, hogy a festék határvonalait gondosan megrajzolja. Valójában pedig önmaga előtt is titkolva, azt leste szorongva, hátha az elmúlt éjszaka folyamán jelt hagyott arcán az öregség. Kereste hajának magasan tornyosuló sűrűjében az őszülő szálakat. De nem talált egyet sem, hiszen mindössze huszónhét esztendő volt. Fiatalsága konokul ellenállt belső vívódásainak.

Az ura, a fiatal ügyvéd óvatosan öltözködött a másik szobában. Még a lélegzetét is visszafojtotta, Lábujjhegyen járt, és ijedten rezzent össze, ha lába

alatt megcsikordult a padló. Nem akarta fölébreszteni a feleségét. Nem is sejtette, hogy Júlia már a tükör előtt kenegeti magát.

Hétfő reggel van.

Korán kell nyitni az irodát. A parasztok már pity-mallatkor kirajzanak a mezőre, a falu hamar elnéptelenül: megkezdődött az aratás. Az ügyvédi irodát pedig a csendről, az ürességtől fölveheti a bánat. Tizenötödik napja egyetlen lélek sem botlott be a küszöbön.

Persze Szalkay ügyvéd pillanatig sem képzelte, hogy a saját vélt igazukat csökönyös kitartással kereső parasztokat megszállta volna a bűnbánat az egymást marcangoló pereskedések miatt. Egyszerűen a sürgős mezei munka akadályozza őket az ügyvéddel való tárgyalásokban. Már több mint két hete senki sem kéri a tanácsát. Ha így megy, bizony fölkopik az álla. Szalkay áltatta magát s megnyugtatta: igen, a búza-földek, az aranyló kalászkok elcsábították az ő leendő ügyfeleit. Egyébre gondolni sem mert. Elhárította azokat a magyarázatokat, amelyek esetleg lesújtották volna. Épp olyan óvatosan kerülgette őket, mint kora reggel szobájában a bútorokat, nehogy hozzáérjen egy székhez, és fölriassza álmából Júliát.

Ha mélyen belenéz az életébe, kétségtelen, hogy csakis Júliáért van minden gondja és küszködése. Folyton arról álmodozik, hogy egy szép napon ismét életre kel az asszony szemének sarkában a nevetés, mely annyira csábító volt leánykorában; a nevetéstől megrándul majd finom metszésű, egyenes vonalú orra, s az roppant édes! Igen, a kacagása, amint csengve kibuggyan gyöngyfehér fogai közül... Azt szeretné, hogy ugyanúgy nevéssen és turbékoljon, mint amikor a menyasszonya volt.

Hajaj! Régen volt az! Pedig mindössze alig egy-két esztendeje...

Igaz, Júlia nem volt elragadtatva a végső megoldásnak tűnő ötlettől, hogy falura költözzenek, és itt nyisson ügyvédi irodát az ura. Szalkay hiába kilincselte a különböző vállalatoknál egy jogtanácsosi állásért, zsebében diplomájával és doktori címével, hiába

menesztette egyre-másra a kérvényeket a pénzügyhöz meg az igazságügyhöz. Írásbeli kérvényeire nem is válaszoltak. Ha személyesen tárgyalt és kínálkozott, felelet helyett tagadólag rázták a fejüket azok, akikhez pártfogásért folyamodott. Olyan egyformák voltak a mozdulataik, mintha láthatatlan zsinóron rángatták volna az illetékes fejeket.

A mélabús gondolatok nehéz sóhajtásokat préseltek ki az ügyvéd melléből. Ki hitte volna, hogy ide kerüljenek, ebbe az esőben nyakig sáros, napsütésben bokáig poros, sivár faluba? Leendő apósa, a pénzügyi kistisztviselő, annak idején, kissé gömbölyded nevével együtt, csak az ügyvédi diplomát tekintette. A diploma olyan káprázatos fénnel ragyogott, hogy teljesen megvakította őket: nem látták tőle sem a jelent, sem a jövőt... Legalább járásbírásgot létesítenének ebben a faluban! A volt szenátor, Micu esperes úr nagyhangú ígéreteket tett a járásbírásglétrehozására; sajnos, akkor már a kormány bukása nyilvánvaló volt. Ha legközelebb a liberálisok kerülnek hatalomra, bizonyára lesz járásbírásg is. A volt szenátor fogadkozik, hogy egy liberális kormány esetén egyetlen nap alatt meglesz! Vagy ez is csak amolyan soha meg nem valósuló kortesígéret volna? Valószínű.

– Reménytelen – sóhajtotta, és a jövőbe vetett hitét köd és sötétség borította el. Semmi sem bizonyos a mai időkben. Csak a válság tünetei mindenfelé. Az emberek talpa alól csúszik kifelé a talaj Reng a föld. Semmi, semmi se bizonyos...

Bűnbánó orcával lesett be az ajtónyíláson, s megpillantotta a feleségét. Mozdulatlanul, elernyedve feküdt az ágyon. Alig lélegzett. Így csak az alszik, aki ébren van. De Szalkay nem is sejtette, hogy a felesége becsapja. Mindenféle közönséges gondolatok osontak át a fején. Hogy talán épp a cukorról meg a nullás lizstről álmodik Júlia, amiből tésztát fog sütni, hogy megkínálja Popáékat, ha vizitbe jönnek. Mióta Popa megsúgta a szándékát, s ő meg nagy titkolózva elkotyogta a feleségének, a fiatalasszonyt szüntelen ez a gondolat foglalkoztatja. De maga Szal-

kay sem gondol egyébre... Cukor! Liszt! Az ebéd meg a vacsora! Ó, ezek a napok, ezek a fekete rossz napok!

Júlia a halk neszezésre kilesett sötét szempillái közül. De csak annyira pattintotta föl a szemét, hogy nem is láthatta a férjét. Nem akarta, hogy észrevegye ébrenlétét, mert akkor ismét kezdődik a diskurzus a banális, unalmas hétköznapi dolgokról. Jaj istenem, ismét egy hétfő! Épp a hét első napja! A legsivárabb, a legnyomasztóbb az összes többi nap között. Irtózatos rágondolni, hogy még öt, illetve hat nap van hátra ebből a hétből. Mert a vasárnap is csak olyan. Vasárnap legjobb elsötétíteni a lakást, leengedni a halványkék csíkos rollókat, s aludni vég nélkül, barátkozni az örök sötétséggel...

Júlia meghalni, elmúlni szeretett volna, de valahogy úgy, hogy ő maga se vegye észre. Egyszer csak lehunyná a szemét, zibbadozna, álmodozna s örökre beleszédülne a megsemmisülésbe...

Szemhéjai közül csupán az ura árnyékát sejtette. Árnyék – gondolta –, valóban olyan, mintha csak árnyékként járkálna az életében. Éles napfényözön tört át a függöny résein: a nap már fent ragyogott az izzó égbolton. A reggeli tündöklés egyszerre fölvilanyozta a kízó érzések karjaiban vergődő asszonyt, és diadalmasan uralkodott el a szobán. Csak az az árnyék ne mozdulna ott szemben a derengő falon; az árnyék idegesítette Júliát. Az ura árnyéka.

Miért ezek a különös hangulatok s ez az ingerlékenység a férjével szemben? Olykor tüzetes vizsgálat alá vette magát, próbálta szétbontani a gondolatait s behatolni érzelmeinek kusza szövevényébe.

Azt nem mondhatta, hogy nem szereti ezt a férfit. Sőt!

Végre, amikor már az idegei pattanásig feszültek, és kővé merevedett végtagokkal feküdt az ágyban, eltűnt az árnyék is. Az ajtó alig hallható nessel csukódott be a távozó ügyvéd után.

Magára maradt, egyedül zavarosan örvénylő gondolataival.

A világ ébredezett, s mindenfelé hangok keltek életre; egy veszettül zümmögő légy beszorult a két ablaktábla közé. Szemhéjai könnyedén szét pattantak, egész lényét friss, üde éberség szállta meg, s a lélegzése is megélenkült, szabályos ütemre váltott. Nagyon jó, nagyon kellemes így ébren, mozdulatlanul, ólomnehéz izmokkal feküdni, ernyedten nyújtózni: A lábai fáradtak. Annyi erő sincs bennük, hogy térdben meghajlíthatná. Nem, nem akar mozdulni. Keze renyhén, elnyújtva feküdt a paplanon, alélt ujjakkal.

Későn aludt el az éjszaka. Megszámolta a puhán zengő óra három ütését, hallotta a kakasok rekedt, vidám felelgetését egymásnak. Sokat forgolódott, egyszer az alsó lepedőt is meg kellett igazítania, mert reácsavarodott nedves testére. Pokolian forró volt a nyári éjszaka. Alig kapott levegőt.

Ezen az éjszakán ismét elhatározta (de most már visszavonhatatlanul és végérvényesen!), hogy véget vet az életének. Hiszen csak úgy él itt, akár egy tetszhalott. Senki a közelében egy hozzávaló barátnő. Nincs kivel megosztania a gondolatait, a szorongásait, nincs akit kézenfognia és bevezetni a saját érdeklődésének körébe. Sehol egy férfi, akinek kellemes hangján eltűnődhetne, akinek behunytt szemmel hallgathatná a szavait. A pap iszákos, egyre csak azon jár az esze, hogy hol lehetne egy pohárka toroköblítőt potyázni, s amellet sértően hangos minden szava. A tanító egy szerencsétlen flótás. Már is három gyermeke van, a térde meg kikívánczik a nadrágból. A tanítóné folyton arra panaszkodik, hogy nem győzi a foltozást férjére és három neveletlen gyermekére.

Hát ezt az életet, ezt a vad, vegetatív környezetet nem bírja tovább! Keményen, összeszorított fogakkal határozta el, hogy eldobja magától az életet. S lám, most ismét fölédred, magához tér, eszmélkedik, kekre nyílnak barna, szomorú szemei, és agyára bőségesen tolnak a gondolatok, amelyek sok-sok hajszálgyökérrel kapaszkodnak a mindennapokba, s elevenséget, fürgeséget lopnak a lelkébe.

Hallotta, hogy halk berregéssel gépkocsi osont el az ablak alatt. Bizonyára Popáék, az új körorvosék

száguldoznak. De ilyen korán? Hány óra lehet? Az autó morgása hamar belefűlladt az utca csöndjébe. Júlia megmozdult az ágyban, tápázkodott. Már bánta, hogy imént, amikor a berregéstől megzörrent az ablakűveg, nem pattant ki az ágyból. Bizonyosra vette, hogy Popa doktor űlt az autóban, s ott tűndökölt mellette a felesége is, az irigylésre méltó Málcsika, a kis aranyszőke bestia. A paptól, a tanítónétól és a szabadszájú, nyírott bajuszú jegyzőtől mindig így hallotta emlegetni a kőrorvos feleségét: „A kis aranyszőke bestia.” De hát csakugyan olyan démoni lenne? Sohasem látta, s nagyon kíváncsi volt rá, a Málcsikára, akiről azt pletykálta a tanítóné, hogy színésznői pályáról „ragadta el” az ura, mintegy „kitépvé” a biztos zűllés hínárjából. Azt is tudták már róla, hogy az apja tekintélyes birtokot mondhat magáénak odatűl a Maros mentén, ahol fekete és zsíros a föld...

Mindennap űjabb részletekkel gyarapodott a falusi intelligencia ismerete a Málcsika múltját, családi és anyagi körűlményeit illetően. A pap hozta hírűl egyik kőri gyűlésről, hogy a Málcsika apja nem más, mint az a bizonyos Kendői András földbirtokos, akinek sikerűlt csonkítatlan vagyonnal megűsznia a háborű utáni kisajátításokat. Hogyan történhetett? Kiderűlt holmi homályos mendemondákából, hogy épp a fiatal kőrorvos befolyásos apjának a segítségével, aki legutóbb részvényeket is vásárolt a közeli fűrdőtelepen. Ebből aztán az is nyilvánvalóvá vált – s ezt épp Szalkay űgyvéd űr okoskodta ki –, hogy a Popa doktor papája befolyásos tagja lehet a nemzeti parasztpártnak, amelynek vezérkara rávetette magát a szőban forgó fűrdő részvényeire. Persze, a földmentés régen volt, hosszú esztendőkkel ennekelőtte. Akkor a jelenlegi kőrorvos még valahol az iskolapadban koptatta a nadrágja fenekét. űgy látszik azonban, a két család barátsága azóta is mélyűlt, míg végűl a fűlserdűlt fiatalok egybekelésével őrokra megpecsételődött. Állítólag a gépkocsit nászajándékba kapták volna épp a megmentett földek jővedelméből. De hát sokat beszélnek az emberek! Többek közt azt is,

hogy a körorvosék mindössze csak néhány hónapot, akarnak eltölteni ebben a tökéletes magányban. Talán Kolozsvárt a klinikákon vagy valamely magán-szanatóriumban már várja is a fiatal orvost egy jól körülbástyázott állás. Amellett magánrendelőt is nyit, s hamarosan kialakul a pacientúrája. Persze a jobb körökből... Ki is képzelhetné, hogy a szöke hajú Málcsika hajlandó megragadni ebben az undok faluban egy koszos körorvosi állásért?!

Júlia arra gondolt, hogy leánykorában voltak bizarr hangulatú pillanatai, amikor ő is falura, csöndre, magányra vágyakozott. De amikor a „leromlott gazdasági viszonyok” idekényszerítették őt férjestől, egyszerre megrettent. Halál ez, kész temető. Zsúrok, barátnők, hegyes sarkú cipőkben röpködő leányok, kártyázó férfiak és könnyedén hajlongó fiúk nélkül. Mozi nélkül. Színház nélkül. Nem azért, mintha valami szorgalmas színházlátogató lett volna városon. De itt rá kellett eszmélnie a színpadi díszletek hiányára, a kegyetlen valóságra. És a férje? Ó, istenem, őt is mennyire másnak képzelte el!

Szalkay ügyvéd alig billent át a harmincadik esztendő határsövényén, de szeme sarkában máris sűrűn jelentkeztek a szarkalábak. Amellett furcsa szokásokat vett föl. Állandóan alá s föl sétálgat a szobában, hátratett kezekkel, és nagyokat hallgat. Sokszor úgy viselkedik, mintha nem is volna neki felesége, vagy mintha a feleség annyira elhanyagolható senki lenne, hogy társalogni sem kötelező vele. Bár talán jobb is, ha nem szól. Ha kinyitja a száját, mindig a holnapi ebéden meg a vacsorán töpreng, hogy honnan a „fészkes fenéből” teremtsen elő ismét azt a húsz-harminc lejt. Napok, sőt hetek telnek el, hogy senki sem botlik be az irodába. Ha pedig sikerül valakit rábeszélni a peres eljárás megindítására, szörnyű nehéz behajtani az illetőn az aprópénzt. Máskor azért morfondíroz félhangosan, hogy le kellett mondania az újság előfizetéséről is. Azaz nem önként vált el megszokott lapjától: a kiadóhivatal, többszöri előfizetési fölszólítás kézbesítése után, beszüntette a lap küldését.

Egész életüket a húsz-harminc lejek fölötti tépelődés meg az újságok miatti méltatlankodás tölti ki. Már menekül az ura elől, hogy ne hallja. S ha eszébe jut, mi mindent ígérgetett neki ez a férfi, amíg a menyasszonya volt, előnti a harag. Becsapottnak érzi magát. Menekülni pedig nem bír. Nincs számára ki felé vezető út. Haza, a szülői házhoz nem költözhet, ott is csak a szegénység, a sopánkodás, a töprengés várná, a kevés fizetés beosztása, szaladgálás apró kölcsönökért, az anyja sírása, az apja riadt, merev tekintete, amellyel szemrebbenés nélkül, hosszú percekig képes nézni egy szög feketén kirajzolódó fejét a falon.

Nincs más választása, csakis a halál...

A nyári napon barnára süttetett lábát tétovázva lógatta le az ágyból, majd lelépett a szőnyegre, s fáradt, unott mozdulattal a közeli széken csüngő ponyolája alá nyúlt. Mielőtt belebújt volna, meggondolta: ma nem veszi föl a diszkrét virágokkal tele szőtt ponyolát, hanem kimossa. Bizonyos, hogy ezen a héten levizitelnek a körorvosék. Márpedig ha délelőtt állítanak be, neki ezt a ponyolát kell magára öltenie. Bizony, látszik rajta, hogy nem mostanában vásárolták, – vagy csak túlságosan megszokta volna, s azért tűnik kopottnak az ő szemében? Városról hozta magával, ettől is szeretne már megválni, másikat vásárolni, de az urának említeni sem meri. „Minek ponyola ide falura? Ugyan már!” – legyintene bosszúsán a kezével. De ha lefüggönyözik az ablakokat, és sűrű félhomályt varázsolnak a szobába, akkor nem tűnik fel majd a ponyola viseltessége. És ha délután jönnek? Még jó, hogy ezekkel az apróságokkal ideig-óráig eltereli a figyelmét a fejében rajzó napi gondoktól... Ha délutánra tervezik Popáék a vizitet, akkor azt az újdivatú vászonruhát ölti majd magára, amit júniusban csináltatott. A faluban föllelhető egyetlen varrónőt napokig szekírozta a bal vállal, mert úgy találta, hogy az nem simul eléggé a vállsontjához. A ruha az ő ízlése szerint készült, ő választotta a varrónő egyik városi rokonától kölcsönként divatlapból (hajlandó volt külön megfizetni a

divatlap kiküldésének portóját), s ő maga dirigálta a szabást, a próbákat. A varrónőnek végül már reszketett a gombostű az ujjai közt. Azt a ruhát a papné is megdicsérte. A tanítóné pedig egyenesen el volt ragadtatva tőle. Még most is elégtétel tölti el, és halványan elmosolyodik magában, ha visszagondol a tanítóné hervatag orcájára, az elképedésre, amikor megpillantotta a kész remeket:

– Igazi városi nő vagy te, Júliám! Én nem mernék fölvenni ebben a faluban egy ilyen ruhát. Az emberek megfordulnának utánam, és nevetnének rajtam, hogy miféle maskarát csináltam magamból. De neked nagyon jó áll. – És élve a kínálkozó alkalmammal, végigtapogatta Júlia törékeny testét, s kiugró, hegyes mellecskéjét is megérintette. – Milyen nagyszerűen érvényesül benne a formád!

A maskara szóra fölszisszent. Gyilkos nyelve van annak a háрпиának! Még a dicséretét is úgy mondja, hogy szíven szúrja vele az embert. Igazi faragatlan, primitív lélek!

– Ja, egy tanítónénak vigyáznia kell, ő a falutól függ. Bizony. De én nem függök senkitől! Én nem vagyok cselédje senkinek! – tromfolt vissza.

Elmosolyodott, ha erre a jelenetre gondolt. Hegyesre vágott körmét a fogai közé illesztette (gyermekkori szokása volt ez), s máris azon tanakodott magában, hogy milyen ruhában fogja visszaadni, férje oldalán, a körorvosék vizitjét. E pillanatban igazán megoldhatatlan problémának tűnt! De addigra talán kerül az ura kezébe valami nagyobb összeget jelentő per. Ó, egész biztosan így lesz, hiszen még mindig úgy volt, hogy utolsó pillanatban szépen megoldódtak a dolgok. Legfennebb pár napig húzni-halasztani fogják a vizit visszaadását. (Az ura nagyon elfoglalt ember. Nagy forgalom van az irodájában – ezt fogja mondani Popáéknak.) És az urának nem engedi meg, hogy addig fölhúzza a lakkcipőjét, amelynek amúgy is töredezik már a bőre a kapni mellett. De így jó a cipő, így hanyag eleganciát mutat...

Váratlan változást idéztek elő kedélyállapotában ezek a jelentéktelen töprengések. Nyelve nyugtalanul tapogatott a fogai közt, a szájpadrólását csiklandozta, s egyre határozottabban egy régi-régi melódia zsongott a fülében. A következő percben aztán tovatűnt a könnyed hangulat. Ismét borús, életunt lett. Ha legalább egy zongora volna a házuknál! De az be sem férne a kicsire szabott szobákba. Körülnézett. A sarokban a vaskos antik szekrény, amelyet az anyja garnitúrájából emeltek ki, egészen betölti a helyet. Mégis lehetetlen állapot, hogy három szobában ne legyen hely egy vacak zongora számára! Hát így néz ki ez a nyomorult falu, a maga szűkre méretezett épületeivel!

Később a szomszédék tízesztendő leánykáját kiáltozta át magához, és meghagyta neki:

– Szaladj el az irodába az ügyvéd úrhoz, és kérj tőle tizenöt lejt. Megértetted? És mondd meg a doktor úrnak, azt üzenem, hogy idejében jöjjön haza ebédelni. Érted?

A leányka készségesen bólintott, és arcán öröm fénylett, hogy szívességet tehet a szép és titokzatos városi asszonynak, aki úgy jár-kei a falu életében, mint valami csodálatos tünemény.

Az persze sohasem jutott eszébe Júliának, hogy egy olcsó fejkendővel vagy néhány szem cukorkával honorálja a leányka fáradozásait...

2

Kínzó súlyként nehezedett az életére minden egyes nap. Úgy fogta körül a tétlenség, mint penészes börtön évszázados, rideg falai. Egyik szobasarokban az ura könyvesszekrénye pöffeszkedett. Csupa kopott, antikváriumokban összevásárolt régi jogi szakkönyvek, szorosan egymáshoz préselődve. Valamikor sokat forgathatták a könyvek lapjait, hogy ennyire elnyüvödtek. De az ő férje soha ki nem nyitja egyiket sem. Nem emlékszik, hogy Szalkay ügyvédi gyakorlata során valaha is e könyvek valamelyikéhez folya-

modott volna útbaigazításért. Talán idejüket is múlták. Júlia teljesen fölöslegeseznek találta őket, csak arra jók, hogy magukba szívják a port, és dohot leheljenek a szoba levegőjébe. Pedig egyébként szerette a könyveket, az irodalmat, az izgalmas olvasmányokat. A papéknál kallódó néhány kötet tulipános kötésű Jókai-regényt már régen kiolvasta, azokat is, amelyeket régebbről ismert. De unta Jókait. Nem mondott semmit neki, mert ő a betűkből, a halott sorok fekete barázdáiból egy titokzatos hangot szeretett volna hallani, mely feleletet adna élete egyre kínzóbb kérdéseire. A szabad, meglepetésekkel teli élet levegőjét szeretné magába szívni a könyvek lapjairól. Ebben a faluban sehol egy valamirevaló olvasmány. Néha fölzendült emlékezetében egy-egy verssor. Baudelaire-t eredetiben olvasta az érettségi vizsgája idején, mintegy kábítószernek az izgalmak ellen. Süldőleánya korában Ady lepte meg. Emlékek, amelyek elmaradtak tőle. Sehol ezen a vidéken a könyvespolcok köteteinek gyér sorából ki nem lehet halászni egy modern gondolatot, egy egyéniségéhez illő hangulatot... Beethoven és Mozart akkordjait is elfeledte már az ujjá. Ó, hogy kívánja néha a hangszert! Ha egy délután sorra játszhatná azokat a kottákat, amelyeket az apja egyik barátjánál, a banktisztviselő Pista bácsinál az egyik állványon rendetlen halomban őriztek! Szörnyű hely ez a falu, görbe, de hosszan kanyargó utcáival, sunyin pislogó házaival. Hát erre való egy asszony élete, hogy itt kallódjon el? Erre való az ő fiatalsága? Itt van a végső partja a leányévek álmainak?

Néha nagy magányosságában hosszasan elnézte az ura falon függő nagyított fényképét. Meg kell adni, a fényképészeti műhely, ahol készült, kített magáért: akkorára méretezte, hogy szinte megközelíti az életnagyságot, persze csak mellig. Még joghallgató korában készült, amikor Szalkay mindent ígérgető szerelmes diák volt, hízelgő és kissé követelőzve simuló. Arca szinte semmit sem változott azóta. Legfennebb a nyakkendőkötésre nem fordít most már akkora gondot, és azt a batikolt zsebkendőt nem biggyeszi

ki a mellzsebébe, amelyet Júliától kapott annak idején. És mégis mennyire más ez az arc mostanában: szinte idegen. Megszokta már? Unja. Pedig szereti, biztosan tudja, hogy szereti, s mégis borzad a gondolattól, hogy a leánykorában szövögetett káprázatos álmokból semmi sem maradt neki, csupán ez a közömbös arc. De ez egészen az övé, fenntartás nélkül! Szorosan összefonják életüket a falusi gondok, nyugtatódések, unalmak. Néha menekülni szeretne ettől az arctól, de tudja, hogy lehetetlen. Úgy tűnik mostanában, ha a képre téved a tekintete, hogy valamikor nem ilyennek képzelte el. De maga sem tudja, hogy milyenek...

Azt sem bírta megérteni, miért késik sokszor az ura, amikor ebédelni kell. Hiszen egyre panaszkodik, hogy semmi forgalom az irodában, kong a helyiség az ürességtől. Mégis késik. Ma is elmúlt már két óra, amikor beállított. S alig nyelte le az utolsó falatot, sietett el otthonról. Júliának az volt a gyanúja, hogy az ura menekül előle. S ez újabb kétségbeesést riasztott föl benne.

Késő délután beállított a szomszédasszony, az, akinek a leánykáját küldözgetni szokta szerteszét a faluba, az ügyvédi irodába, a boltba, a mészárosához. Az asszony a kerítésen mászott át, ahol már egész ösvényt taposott magának. Egyszer csak megáll a nyitott ajtóban, a küszöbön, s azt mondja:

– Az uram az aratókkal van, s hazaszalasztotta a nagyobbik gyermeket, hogy korán legyen kész a vacsora. Naphaladatra végeznek – tette hozzá, és hátrapillantott, mintegy lesve, hogy mennyire van a napkorong a hegyek peremétől. – Egy tálat instálnék. Hamar visszahozom – gürüzdölt a torkán.

A hangja közömbös volt, színtelen és fakó, Júlia mégis valami különös rezdülést érzett benne. Mélyen belegémselt a szomszédasszony arcába. Széles csontú, tatáros parasztarc volt, semmi szokatlan rajta, sötét szemekkel, néhány ráncsal a szemek sarka körül. Kerülgeti már a vénség. Hiszen a fia, akiről azt mondja, hogy hazaküldte a gazda az aratóból, az ötödiket végezte az iskolában. Az asszony nyilván sok-

kal idősebb nála, Júliánál – latolgatta. Lám, mennyire érett, fonnyatag! Viszont két gyermeke van, s nagyocskák, közel a kamaszkorhoz...

Gyermek! – szúrt beléje a gondolat. Nekik nincsen gyermekük! Rágondolni is félelmetes, mennyi gondot, bajt jelentene a gyermek: öltöztetni kellene, etetni, taníttatni; irtózatossá pénzbe kerülne! Mert az ő gyermeküket társadalmi helyzetének megfelelően kellene nevelni. Érdekes, sem ő, sem az ura soha nem beszéltek erről. Igaz, mindketten jól tudják, hogy a gyermekáldástól tartózkodniuk kell.

– Hány éves már a fiúk, Veronika? – kérdezte.

Halkan beszélt, az örökös csend, a magány elszoktatta a hangos szavaktól.

– Ó, ne is tessék kérdezni! Milyen gyorsan telik az idő! Csak most volt, hogy született. Hóolvadáskor múlt tizenegy esztendeje. Úgy emlékszem rá, mintha tegnap lett volna. Akkor még nem volt bába a faluban, nagy volt a felfordulás, a falu teli volt katonákkal. Éjszakánként lövöldöztek, a nép nem mert kibújni az utcára, ahogy lesuvadt a nap...

Júlia képtelen volt elképzelni, hogy ebben a faluban fölfordulás is lehetett, zajos élet. S arra gondolt, ha katonák állomásoztak a községben, akkor bizonyára tisztek is voltak velük, német, magyar vagy román tisztek. Mindegy. De élet volt! Izgalom. Nem ilyen posványos hétköznapok...

– A gyermeknek már hasznát lehet venni a gazdaságban – lamentálta a szomszédasszony. – Jaj, mennyi baj volt vele, amíg ekkorára cseperedett! Azt csak én tudom, aki neveltem! Mit tud a férfi a gyermekről? Semmit! Ki mossa szüntelen a pelenkákat? Ki főzi meg az ételit és fűjja, nehogy megégesse a csöppség a száját? Az anyja! Mindent az anya csinál, kérem. Nagy nyűg egy gyermek. S nekünk még egy lett aztán, a leányka. Az a fiú olyan egy betyár, hogy mire félrenézek, máris hült helye támad. Olyan az, kérem, akár az eleven tűz. Nem is tudok parancsolni neki. Az anya sohasem bír parancsolni a fiúgyermeknek. Csakis az apja.

A szomszédasszony várta, hogy megmozduljon a nagysága, és elővegye a tálat. De Júlia lábai mintha gyökeret vertek volna.

– Jaj, menjek már, mert mindjárt itthon lesznek az aratók! – célzott Veronika.

Júlia erre se mozdult. A másik meghökkent. Talán nem akarja kölcsönadni a tálat!? Ki tudja, az ilyen idegen, szeszélyes városi nőszemélytől az is kitelik. Talán félti?

– Vigyázok rá, mint a két szememre...

Júlia észbekapott, kisietett a konyhába, és a tállal tért vissza.

– Reggel visszahozom, és vigyázok rá, ne tessék félni...

Megfordult, hogy menjen.

De Júlia utána szólt:

– Veronika!

– Tessék?

– Ne siessen...

Hű, egyéb sem kell, mint hogy visszatartsa a nagysága!

– Úgy sietek... Mert, tetszik tudni, az aratók... Az uram...

Júlia megrémült: ha eltávozik az asszony, reászakad ismét a csend.

Szinte könnyögött neki:

– Jöjjön bennebb. Üljön le, na, egy percre. Ne vigye el az álmomat.

Veronika, mint a fogóba került egér: riadtan, menekülést keresve nézegetett szét. Nem volt mit tenni, kénytelen-kelletlen visszatért.

A hosszúkás porcelántálat melléhez szorítva, pajzs-ként tartotta maga elé. Nagyon türelmetlen volt, és nem mutathatta.

– De az uram... Ha nem lesz kész a vacsora az aratóknak...

– Kérdezni akarok valamit – mondta az ügyvédné

Zavarban volt. Maga sem tudta, mit akar ezzel a Veronikával. Miért tartotta vissza? Mit kérdezzen tőle? S hirtelen szaladt ki a száján:

– Hány éves maga, Veronika?
– Ó, ne is tessék kérdezni! Olyan hamar megvé-
nül az ember!

- Nana. Hiszen még fiatal...
- Ó, már régen elmúltam harminc!
- Régen? – kémelelt hosszasan az arcába.
- Idén már a harminchármat töltöm...

Júlia elnémult. Hiszen ő legalább negyvennek képzelte. Hamar öregszenek az ilyen barna, száraz bőrű asszonyok. Az élet megtapossa őket. Minden nap megannyi szeges bakancs, mely az orcájukra tipor. De ezt mégsem hitte volna, hogy csak harminckettő...

Az asszony gyanút fogott. Sunyin lesett ki szélesen kiugró arccsontjai közül:

- De miért tetszik kérdezni?
- Csak... És boldog maga?

Milyen bolond kérdés! Júlia elpirult. Miért faggatja ilyen dolgokról ezt a csupa csont, ösztövért parasztasszonyt? Lesütötte a szemét.

Veronika széles, sápadt ajka szétnyílt. Hogy boldog-e ő? Mit feleljen? Mit akar tőle a nagysága? Ő sohasem elmélkedett ilyen kérdések fölött. Tátotta a száját, és nézett, hogy majd kiesett a szeme, a tálat is elfelejtette, s szinte kiejtette a kezéből.

Nem válaszolt.

Júlia kiségitette:

- Úgy értem, hogy szereti-e maga az urát?
- Az uramat? Ó, tessék hagyni! – legyintett az egyik kezével.
- Vagy már nem izgatják ilyen kérdések?

Veronika erőtlen zúgolódással öntötte maga elé a szavakat:

– Szerettem eléggé! Hogy az Isten szakította volna ki gyökerestől a szívemet, amikor beléháborodtam! Bár ne szerettem volna!

Az ügyvédné meghökkent. Valami titkot sejtett a szavak mögött.

- Miért? Olyan rossz ember a maga ura?
- Azt, hogy rossz, éppen nem lehet mondani.
- Rosszul bánik magával?

– Hogy rosszul-e? Na, arra nekem nem lehet panaszom!

– Üti-veri?

– Na, még csak az kéne! Úgy faképnél hagynám, hogy...

– Vagy más asszonyok után járkál?

– Az? Kitörném a lábát! Csak próbálná meg!

– Hát akkor?

– Nem mondhatok semmi rosszat róla. Nekem igazán nem lehet panaszom az uramra. Legfennebb olyankor, ha parancsolgatni kezd. De hát milyen a férfi? Tetszik tudni.

Júlia megfogta az asszony vállát, s föl kacagott:

– S azért nem szereti? Mert parancsolgat?

– Ha olyan anyámasszony katonája volna, akit ide-oda lehet lökdösni, egy napig sem élnék vele egy fedél alatt! Tetszik tudni, az úgy van, hogy már régóta együtt élünk, együtt kínlódunk-vesződünk. Már két gyermekünk van. S azok is nődögélnek. Mit csináljon az ember?

Közömbösen vonogatta a vállát.

– A gyermekeit biztosan nagyon szereti. Nagyon helyes a kislánya.

Veronikából áradt a panasz. De a hangja olyan közönségesen csengett, hogy semmit sem volt képes megrezdíteni a Júlia szívében. A gyermekeiről is megvolt a véleménye, ellentétben azokkal az anyákkal, akik csak dicsérni tudják saját szülőtteiket, s a világ legtökéletesebb lényeinek tartják azokat.

– Olyan rakoncátlan semmirevalók azok, kérem, hogy minap is eltörtem a leányka hátán a fakanalat. Sokszor úgy felbosszantanak, hogy azt hiszem, mint-járt tűzre rakom őket! Mert azoknak hiába mondja az ember szép szóval, hogy: „Te, ne menj fürödni egyedül, mert mély a víz és belényivadsz!” Azoknak mind beszélhet! Megeszik az életemet!

– De mégis szereti őket.

A másik rácsodálkozott:

– Hát hogyan szeretném? Sze az én gyermekeim.

– S van-é sok gondjuk maguknak, Veronika?

Mintha nem értené, mire céloz a nagysága:

- Gondunk?
- Anyagi gondjuk, úgy értem.
- Ó, arról jobb nem is beszélni...
- Olyan nehéz az életük?

– Hát tessék elgondolni, az uram rokonsága ismét bécsapott minket az aratással. Mind ígégették, hogy segíteni fognak, de utolsó percben kiderült, hogy nekik is épp most érett sarló alá a búzájuk. Nekünk pedig napszamosokat kellett fogadni, ha nem akarjuk, hogy kiperegjen a drága szem. Mert minden szem búzáért kár! Széna sem termett az idén, nem tudnak az állatok kitelelni vele. Tavasz felé venni kell, s annak nagy lesz az ára! Eső is kéne. Ha nem esik még néhány napig, a törökbúza... Jaj, istenem! – sóhajtotta. – Ha pedig esik, az aratást derékba kapja, a búza kicikázik, a szem elpereg... Nahát... Pedig mennyit dolgoztunk, kínlódtunk!

Darálta volna vég nélkül a sirámaint, ha Júlia újra közbe nem szúrja a makacsul visszatérő kérdést:

- De boldog maga, Veronika? Ezt mondja meg!

Mit akarhat a nagysága? Mit mind faggatja? Veronika elnémult, mintha a kérdés fölött tünődne. Nagy barna szemével merőn nézte a padlót, a szálkás deszkából fenyegetőleg kidudorodó bogot. Pillanatnyi csend szakadt közékük. Aztán Veronika észbe kapott, és ismét rándított egyet a vállán:

– Mit tudom én! Élünk. Sok a baj, s kevés az öröm. Így van ez mindenütt. De én azt mondom, hogy az élet rövid, az ember keveset él, s azt használja ki, ahogy lehet.

Júlia megdöbbsent az okoskodás egyszerűségén. Világos, helyén való Veronika minden szava, de anynyira idegen számára, hogy szinte föl sem bírja fogni a felszínes bölcsességet.

– Jaj, siessék! – perdült meg az asszony magához eszmélve. – Ellátja az uram a bajomat, ha nem lesz kész a vacsora! Kezít csókolom, naccsága. Fussak. A tálat aztán visszahozom!

A rövid párbeszéd, a szomszédasszony szelessége, a szenvedély nélkül, egyszerűen elkoppanó szavak fölizgatták, a hirtelen távozás pedig egyenesen szé-

dületbe taszította. Ottmaradt egyedül, elhagyatottan vívódásaival. A következő percben már arra sem emlékezett, hogy egyáltalán visszaköszönt-e a távozonak. Mereven, sóbálványként állott, révedező tekintettel. Körülötte szívet szorongató sivár nyugalom. Az utolsó fénysávok is lepattantak az ablak üvegéről, közeleg az este. Mindjárt haza kell érkeznie az urának. Hiába próbálta mozdítani a lábát: nem, ő nem képes átlépni az árkot, amely elválasztja a másik asszonytól, Veronikától, aki hóna alá csapva a törékeny porcelántálat, elszárgult az imént. Futott, nehogy végül megdöngesse az ura a vacsora miatt. Sok-sok árok választja el a kétféle asszonyi életet. Minden gyermek egy árok. Minden nap, a napnak minden perce egy-egy mély szakadék. „Az ember keveset él, s azt használja ki, ahogy lehet.” Ezen az egyszerű, fakó mondaton sokáig eltűnődött. De az értelmét nem lelte. Hogyan használja ki? Már fizikailag is érezte maga előtt a szakadék mélységét: az árok sötét vonzással, feneketlenül tárulkozott előtte. Megszédült. Kezét homlokához emelte, szemét lehunyta, sóhajtott, és átvánszorgott a konyhából a szobába.

3

Csütörtök este kettesben ültek az asztal mellett. A vacsora maradványai szanaszét heverték. Csak nemrég gyújtottak lámpát. Későn sötétedik, a napok ez idő tájt a leghosszabbak. A lámpa fényétől, ha kitekintett a szem az udvarra, lilássá mélyült az este. A fehér abroszon otthonosan mászkáló legyek versenyeztek egy-egy kenyérmorzsáért. A nyitott ablakon át a forró nyári est lehelete száraz illatokat sodort be, és rázendített egy tücsök.

Júlia hosszasan eltűnődött az ura arcának férfiasodó szögelleitein. Titokban nézte, csak rálopta olykor a tekintetét, s ottfelejtette. Nem akarta, hogy férje, aki a fogát piszkálta szórakozottan, és szinte perzselte tekintetével az abroszt, észrevegye. Júlia

nézte a férfi arcát, és meg nem született gyermekeikre gondolt. Szabadon, gátlás nélkül csapongott a képzelete. Milyen jó, hogy nem tudnak olvasni a koponyák mögött! Pistuka, aki az apja nevét viselte volna, biztosan pontos hasonmása lenne az ügyvédnek. Hány éves is lehetne? Ha leánya született volna, Gyöngyinek hívnák. Ez volt a Júlia kedvenc női neve. A saját nevét ki nem állhatta, úgy hurcolta magával, mint terhes kölöncöt. Vajon a leánya is olyan szomorú, ábrándozó, életunt lenne, mint ő? Nem, nem! Az ő leánya vidám és mosolygó lett volna! Eddig már csúszkálhatna a szőnyegeken, s összekoszolná az utálatos jogi szakkönyveket, amelyek úgy árasztják magukból a sivár nagyképűséget, mint a dohot. Beljük túrna kis kezeivel, és összetépné a lapjukat. Közben nagyokat kacagna. Ó, milyen boldogság! S miközben Júlia a könyvszekrény felé pillantott, melle megbizserdült, lélegzése is szaggatott lett. A visszafojtott sóhajtástól megharmatosodott a szeme. E pillanatban vad gyűlölet támadt benne az előtte kérdőjelként gubbasztó férfi iránt. De ugyanakkor félt is tőle, szeretett volna elbújni előle, menekülni, mint ezeridegentől.

Az ügyvéd mintha megérezte volna a felesége lelkének zúrzavarát: ránézett váratlanul. S hirtelen, minden bevezetés nélkül, egyszerre beszélni kezdett:

– Tudja, szívem, ez mégis borzasztó! Mi lesz ebből? A pap Vásárhelyt járt, s ő hozta a hírt, hogy Németország kilépett a Népszövetségből.

Az asszonyt felbőszítette a megjegyzés. Arca nekihevült, kipirult, s ellenségesen szúrt szemével az urára:

– Magának az a borzasztó?

A férfi megijedt a hangtól. De már késő volt! Köhintett:

– Persze...

– Magának borzasztó, hogy Németország kilépett?

– Igen. Mert... Ki tudja...

– Mi köze magának Németországhoz?

Szörnyű, hogy nincs miről beszélnie a feleségével!

– Maga ezt nem érti. Nem is érdeklí – jegyezte meg lemondó sóhajtással, de nem mert az asszony szemébe nézni.

Júlia mintha szüntelen kéznél tartotta volna a szemrehányásait:

– Németország helyett törődhetne inkább a feleségével. De magától...

Jaj, ismét kezdődik! – rémült meg az ügyvéd, s kapkodott a szavak után:

– Nem, nem az, hogy kilépett... Maga engem félreért... Mindig félreért... – Eltörte az ujjai közt szorongatott fogpiszkálót. Kettőbe, háromba is törte, ideges mozdulatokkal. Egész belső feszültségét az ujjain vezette le. – Az a borzasztó, hogy az ember nem bír hozzájutni egy újsághoz, amiből értesülhetne az eseményekről.

– Látom, a hírek újság nélkül is eljutnak ide...

– Hát igen. Városon bement a rádió. Holnap benne lesz a lapokban.

Egyetlen napilap sem járt a faluba, annyira, hogy a postás mindössze hetenként egyszer hordta szét a küldeményeket, egy-egy levelet vagy levelezőlapot, amit katonáéktól írt a legény, vagy városi szolgálatból küldtek a szélrózsa minden irányába szétröppent parasztleányok és a bányaságon verejtékező családapák. Pénzküldemény olyan ritkán érkezett, hogy a postás maga is, aki napközben a jegyzői irodán lézengett, mindannyiszor álmélkodva forgatta ujjai közt a feladóvevényeket. A pap valamikor előfizetője volt a Keleti Újságnak. Másfél éve azonban lemondta: vagy három évi előfizetéssel maradt adós. Azóta is mindegyre ügyvédi fölszólítást kézbesít neki a posta, már perrel is megfenyegették. A lap jogtanácsosa mindig újabb összegekkel növeli a követelést. Az ügyvédi fölszólítás díjai sokszorosán fölülmúlják már az előfizetési hátralékot...

Júlia lebiggyesztett ajakkal pusmogta szemrehányásait:

– Mindig csak az újság. Az fontos magának. De én? Én senki vagyok! Csak főzzek, gondoskodjam az ebédéről meg a vacsoráról. Tudja-e, hogy ebben a

hónapban nem fizettünk a tejesnek? Az újság, az fontosabb nálamnál...

Szalkay beleizzadt. Kövér cseppek gyöngyöztek a homlokán.

Igen, ő volt a tapintatlan. Nem kellett volna szólnia. Csak ülni kellett volna egymással szemben, elkalandozó, rejtett gondolatokkal. Mint két fatuskó. Két fatuskó, amelyeket egymás mellé vetett az ár...

– De szívem! – A férfi fölemelkedett ültéből, s áthajolt az asztal fölött. Bűnbánó orcával közeledett a felesége elfordított fejéhez. Szalkay teljes egészében vállalta a felelősséget mindazért, ami kettejük közt zajlik. Ő a hibás, neki nem lett volna szabad megházasodnia. Ha nem volna felesége, egészen jól meglenne itt egyedül. Eltengetné az életét. Néha még vacsorára is meghívnák a papékhoz vagy a jegyzőékhez, s olyankor az egymással mindig versenyző vidéki háziasszonyok valósággal remekelnének. Viszont még így is könnyebb, mintha egy-két gyermekszáj is ételért rimáncodnék. – Nézze, aranyom! Meg kell értenie a helyzetet – próbálta megsimogatni az asszony haját. De Júlia elhúzta a fejét, testét derékban hátrafeszítve. – Kényszerű helyzet ez a falu. És csak átmeneti! Nem szabad csüggedni! Élni muszáj. Az asszony akár a tövises rózsza: érinthetetlen volt. Mintha attól félne, hogy a simogatásul feléje nyúló kezek beszennyezik. Tiltakozott:

– Hagyjon, kérem. Csak ezt tudja mondani. Maga, a nagyokos. Meg kell érteni a helyzetet! Köszönöm szépen! Mit érek én azzal, ha megértem a helyzetet? Meg hogy élni muszáj! Annyit hallottam már, hogy a könnyökön jön ki! Hát élet ez? Ezt maga életnek nevezi? Rosszabb ez a halálnál! Ez a legrettenetesebb nyomor!

Szalkay homlokáról cikcakkos erekben csordult le az izzadság. Nedves lett az egész arca. Orra alatt, a borotvált bajusz helyén is kiserkedt a verejték. Beharapta az ajkát, kínlódott, szenvedett. Később a nyitott ablakhoz lépett, mélyen kihajolt, s belenézett az estébe. Tűzmarta bőrének jólesett a gyöngén áramló levegő simogatása. Egyébként fülledt volt a

nyári éjszaka. Igazi kánikula. Alélt fák, a nappali hőségtől összesirült levelekkel, mozdulatlan koronákkal, ájult házak, halvány derengések, sejtelmes mozdulások. Mélyeket szippantott a nyári estéből, de agyának zakatolásán az sem csillapított, ha fölnezett a távoli csillagokban tündöklő égboltozatra.

Valóban borzasztó így az élet!

Úgy látszik, hogy erre az estére be is fejezték a beszélgetést, kimerítették minden mondanivalójukat. S a csend vaskapocsként szorult a torkukra.

Júlia széttúrta az ágyakat, s fölrázta a párnákat. Most lefeküsznek, a lámpát el kell oltani, aztán a mély csöndben hallgathatják egymás lélegzését. Az asszony ekkor alig hallhatóan, mintegy magában beszélve, megjegyezte:

– Aztán majd fogadja a körorvosékat, ha tesszik...

Szalkay, miközben cipőfűzőjét igyekezett kibontani, a hangra fölütötte a fejét, még a homloka is ráncokba szaladt:

– A körorvosékat?

Júlia mind csak maga elé beszélt, rá se akart nézni az undok férfira, akit élettársul rendelt melléje a sors.

– Igen.

Szalkay érdeklődést mutatott, hogy kiengesztelje a feleségét.

– Jönnek?

– Igen.

– Vízbe?

– Igen.

– Nahát, ez igazán nagyszerű!

– ?

– Ugye?

– I-igen...

– Ők is társaságot keresnek...

– Autóval könnyű találni.

– S mikor jönnek?

– Nem tudom. – Júlia közönyt színlelt.

– Üzenték?

– Nem.

- Akkor honnan tudja?
- Hallottam.
- Ugyan már!
- Tényleg hallottam – bizonykodott az asszony.

Szalkay megkönnyebbülten föl kacagott:

- Nahát, ez igazán kedves tőlük!
- Tudják, mi az illem – duruzsolta Júlia.
- Hát persze. De a társaságát mindenki maga válogatja meg. Ehhez joga van.

Szalkay borús hangulata egyik pillanatról a másikra elpárolgott. Kezdett ébredezni társadalmi önérzete. Lám, mégis valaki ő. Rangot bír adni a feleségének. Popáéknak gépkocsijuk van, városon a legjobb körökben forognak, s ráadásul az orvos felesége régi földbirtokos nemesi család sarja.

Őszinte elégtétellel töltötte el ez az egyébként mindennapi semmiség. De korai volt a fölszabadulása. Júlia fordított a szón, egyszerre elborult az arca, homlokán megjelent az ismert árnyék, és gyanakvólag szembefordult az urával:

- Várja? – kérdezte kurtán.
- Természetes, hogy várom.
- Gondoltam, hogy örömet okoz magának.
- De csakis magáért, szívem!
- Ó, mennyire gondoskodó lett egyszerre! – vonogatta az asszony a száját, gunyoros, fullánkos volt minden szava.

A férfi mintha mentetőzne:

- Csakis magáért. Hogy legyen valakije, akihez egy szót szólhat. Valaki, aki magához való. Mondják, hogy kedves, intelligens nő a körorvosné. Valamiféle Málcsikának hívják.

Tétovázva közölte. Persze sokkalta többet is tudott róla: ismerte a körorvosné egész élettörténetét, a színesnői kiruccanást, a további ambíciókat, az autó megvásárlásának körülményeit, s azt is, hogy miként úszta meg a kisajátítást a Kendői András birtoka.

De erről most jobb hallgatni: lakatot tett a szájára.

Felesége azonban, aki közben hálóingbe bújt, és magára rántotta a paplant, föl kuperodott az ágyban.

Térdeit állához húzta, s lábszárait kezével átkulcsolta.

– Tehát Málcsika?

– Azt hiszem...

– Miért csak hiszi?

– Futólag hallottam említeni a nevét.

– Jha, igen. Értem. Igazán nagyon figyelmes maga, hogy egyszeri hallásra megjegyezte a nevét annak a szőke bestiának. És még azt füllenti, hogy reámváló tekintettel várja a vizitet!

Szalkaynak elakadt a szava. Ismét kiverte az izzadság.

– De egyetlenem – dadogta. – Mit képzelsz? Hogy én...

Nem bírta mondattá gyúrni a szavakat, megbénult a nyelve. Nyelt.

Az asszony meg sem várta, hogy befejezze a mondatot, rákapcsolt, sérelmei fölszakadtak, s ömlött belőle a vádként ható szemrehányás:

– Igen, igen! Hogy maga eltemetett engem! Élve temetett el! Bedugott ebbe a vacak porfészekbe, aztán egyáltalán nem törődik velem, mintha nem is léteznék a világon! Egy ronda, szúette házi bútorral szemben figyelmesebb, mint irántam! Ó, ismerem én a maga tempóit, igen jól ismerem! Nekem ne vágjon olyan ártatlan, büntudatos képeket, mert az nem hat meg engem! Ahogy egy idegen nő beteszi a lábát a faluba, hát maga mindjárt... – Akadozott. – Vagy már nem vagyok szép? Maga hervasztotta el a fiatalságomat! Igenis, maga! – remegett az ajka. – Nem kellek már? Azt nem mondhatja, hogy én a nyakába varrtam magam! Hát nem maga könyörgött térden állva, hogy legyek a felesége?

Valóban, annak idején, néha térdre omlott Júlia előtt, megalázkodott, valósággal fohászkodott hozzá. Most lesüti a szemét, nem szívesen hallja ezeknek a régmúlt dolgoknak a fölemlését. Milyen ostoba is az ember, amíg fiatal!

– Ó, drágám! Miket nem gondolsz! Miket fantáziálsz! – suttogta halkán, és mosolyt próbált erőltetni az ajkára. A szája fanyarul megrángott, arcán az iz-

mok mintha megdermedtek volna. – Hiszen nem is ismerem azt az asszonyt! Hogy lehet ilyeneket föl-tételezni?

Gyöngéden simogatta Júlia tömött, makrancos haját. De az asszony mintha menekülne előle: fejét a párnába fúrta. Majd, amikor az ügyvéd közelebb hajolt, hogy megcsókolja, s lehelete az asszony arcára legyintett, Júlia nem bírta tovább tartóztatni magát hirtelen fölugrott, s magából kikelve visította a férje fülébe:

– Menjen, menjen! Hagyjon engem! Maga közönséges gazember! Látni sem akarom! – Erőtllenül visszaroskadt a párnák közé. hüppögni kezdett, majd fullasztó zokogás rázta meg a mellét.

4

Szokatlan napok következtek...

Júlia mintha másnapra elfeledte volna a jelenetet, nem beszélt róla. A férje azonban lapított körülötte, hangtalanul igyekezett a kedvébe járni. Félt tőle. Félt a megisméltlódó vihartól.

A körorvosék következő vasárnap délután valóban vizitáltak Szalkayéknál. Az első találkozás olyan szívélyes légkörben zajlott le, hogy a látogatók megfélekedtek a fesztvizit szokásos tizenöt percéről, mely az idők változásának ma is makacsul ellenáll a vidéki intelligencia körében. Együtt töltötték az egész délutánt, és nagyon összelepedtek. Különösen az asszonyok, akiknek mindig akad bőven négyszemközti csicseregni valójuk, akkor is, ha öt perccel előbb sodródtak egymás mellé az életben.

A férfiak a rendkívül nehéz és válságos gazdasági meg társadalmi viszonyok fölött elmélkedtek, keserű fejtegetésekbe bocsátkoztak, a kommunizmusról meg a hitlerizmusról vitatkoztak, persze ki-ki a saját egyéni véleményének fönntartása mellett. Az orvos lebecsüléssel nyilatkozott a falusi praksziszról. Kijelentette, hogy ők is a tartalékokból élnek, mert egyik két falu képtelen eltartani egy orvost. A parasztok

inkább meggebednek és becsúsznak a sírverembe, semhogy orvosi segítséget vegyenek igénybe. Különösen ha fizetni kell érte. Az ügyvédnek néhányszor már nyelve hegyén volt, hogy megpendítse a megálmódott járásbírótság kérdését. De mindannyiszor idejében eszébe jutott, hogy bár a körorvos, amint lát-szik, nem foglalkozik napi politikával, ám az apja a nemzeti parasztpártiak táborába tartozik, – tehát tapintatlanság volna a kormány helyzetéről érdeklődni. Azonban szó szót hozott, a körorvos rátért a külpolitikai kérdésekre, aztán meg a kormány ingadozó helyzetét pedzette. (Nincs az a kormány, amelyet el ne sodornának a pénzügyi nehézségek!)

Málcsi, nagyon bizalmasan, fülhöz hajolva és közben gyerekesen kuncogva színházak és sztárok körül felröppentett pletykákat mesélt Júliának, érdekes, pikáns dolgokat, s azok a háziasszonyt egészen izgalomba hozták. Letárgyalták a legújabb divatot. Az orvosné készségesen olvasni való könyveket, érdekes regényeket ígért Júliának. Elhatározták, hogy összefognak egymással a férfiak mögött, hadd rángassák csak azok az élet robotjának gyeplőjét, elég unalmas ilyen elfoglalt férjek mellett tölteni a napokat, pláné hogy ez a falu semmiféle szórakozást nem kínál. Persze, az autó némileg segít a helyzeten, sajnos azonban, Málcsi még nem tanult meg vezetni, s így hozzá van láncolva az urához. De azért elterveztek néhány kirándulást, s azt is a férfiak nélkül. Málcsi többször felkiáltott az elragadtatástól, és tüzetesen szemügyre vette az ügyvédnét:

– Esküszöm, aranyom, a mi társulatunknál nem volt egy ilyen disztingvált szépségű, elragadó alakú nő! Miért is nem próbálkoztál színpadon, Júliám? A te nagyszerű alakod kitűnően megfelelt volna! Buknának utánad a férfiak, esküszöm!

Első perctől tegeződtek, s ez önként jött, minden erőltetés nélkül. És bohókásan, megkönnyebbült kedéllyel nevetgéltek azon, hogy Júlia nem lett színésznő, a színésznőből pedig, aki kimondhatatlanul szereti az urát, falusi körorvosné lett.

Kellemesen telt el a délután. Júliát egészen föl-villanyozta a Málcsi társasága, kizökkent a hétköznapok fakó unalmából.

Miután a vendégek eltávoztak. Júlia nem győzte az áradozást a férjének:

– Nahát, ez a Málcsi igazán elbűvölő teremtés! Hogy az milyen elragadóan kedves! És milyen intelligens!

Szalkay fészkelődött a ruhájában, mintha idegen öltönyt vett volna magára. Csak lopva, félve pillantott a feleségére. Kitérően válaszolta:

– Nem tudom... Nem sokat beszéltem vele...

– Őszintén sajnálhatod! Milyen sokoldalú, megnyerő, és milyen szép! – Nem talált megfelelő szavakat bámulata kifejezésére.

A férfi félszájjal, alig hallhatóan jegyezte meg:

– Csak a színpadon nem voltak sikerei szegénykének...

Ezen Júlia megütődött. Szerette volna megvédeni új barátnőjét:

– Ne mondd! Na, én azt nem hiszem! Csak a rossz nyelvek...

– Mit képzelsz: különben hozzáment volna egy falusi orvoshoz?

Júlia kicsit hallgatott, tünődött. Falusi orvos, de hamarosan beköltözik városra. Az ura nem beszél őszintén. Az igaz, hogy Málcsinak szép hozománya is volt. Az autó...

Bizonytalankodva mondta:

– Pedig határozottan szép.

– Na. Nem túlságosan elragadó – ellenkezett a férj.

Az ellentmondás lefegyverezte Júliát. Nem vitatkozott. Az ízlések lehetnek különbözők, és egyébként is a férfiak egészen más szemmel nézik a nőket. Elhallgatott, beszüntette az áradozást. A változást Szalkay is hamarosan észrevette. Sétálgatott a szobában hátratett kézzel, mint aki nagyon el van mélyülve gondolataiba. Azon törte a fejét, mit mondhatna a feleségének, amitől az ismét jókedvre derülne. Vagy ő is kezdje az áradozást Málcsról? Kényes téma, már a

múltkor megérezte. Az ostoba. Őt igazán körömfeke-
tényt sem érdekli ez a felszínes műveltségű, lelket-
lenül kacérkodó, magát kellettő némben, aki itt vidé-
ken igyekszik megjátszani a „nagy nőt”! Köhécselt.
Később megállt a felesége előtt, titokzatos ábrázat-
tal és valamiféle rejtélyes mosollyal az arcán:

– Értelmes ember ez a Popa és tájékozott. Megvi-
tattuk a politikai kérdéseket. Hanem a kormánynak
befellegzett. Annak fuccs.

– Szép – vont a szája sarkát Júlia.

– Ha Popának is ez a véleménye, akkor biztos.
Az ő apja bennfentes a felsőbb politikai körökben.
Bár a körorvosnak nincsen pártállása. Csömörletes
dolognak tartja a politikát. Érdekes ember. Tudja
szívem, a kormány megy, ez biztos!

Az asszony ajka keserűen megvonaglott.

Szalkay valamiféle furcsa eksztázisba esett. Külö-
nös dolog a politika, hogy ennyire elragadja és szen-
vedélyre gyújtja az embereket! De a felesége hangja
lehűtötte:

– Mit szól hozzá: nem tudom!

Az ügyvéd próbálta továbbfűzni a mondatokat:

– Várjon csak, várja meg, mit akarok mondani.
Nem olyan egyszerű dolog ez a mi jövőnket illető-
leg. Mert ha a jelenlegi kormány távozik az ország
éléről, csakis a liberálisok jöhetnek. Ha pedig nem
szélhámoskodik a volt szenátor, aki újból be fog
jutni a parlamentbe (ez biztos), akkor a járásbíróság
ebben a községben...

Júlia türelmét vesztette. Arca elborult, idegesen
a levegőbe sújtott öklével, és toppantott a lábával:

– Megint! Jaj, megint! – kiáltotta fékevesztett
indulattal. – Újság! Politika! Jársbíróság! Mi kö-
zöm nekem ezekhez? Mit érdekel ez engem! Jaj, édes
jó istenem, bele kell örülnöm!

Az ügyvéd megkövült. Előbb levegő után tátogott,
majd a hirtelen kéznél lévő szavakat kapkodta elő:

– De szívem... Ha jársbíróság lesz... Az ügy-
védi iroda...

Magából kikelve kiáltozott Júlia:

– Nem érdekel! Értse meg, hogy nem érdekel! Fújja fel a politikáját! Mi köze ahhoz egy asszonynak? Egy ilyen szerencsétlen, eltemetett asszonynak, mint én vagyok?! Nekem nem érdemes élni! Az én életem semmit sem ér!

Júlia kirohant a szobából, és keményen bevágta maga után az ajtót. Künn a konyhában egy darabig az asztalra borulva sírt, míg férje alá s fel sétált benn a szobában, az örökös családi viharok csataterén, egyre hosszabbra nyúló, egyre súlyosabban döngő léptekkel.

Amikor Júlia bement ágyat vetni, szemei vörösek voltak a könnyektől.

Szót sem szólt az urához. Duzzogott, rá sem pillantott. Így feküdt le, és fejére húzta a paplant. Keserű gondolatai örülten száguldoztak a fejében. Hát élet ez? Meddig csinálja még? Akármerre fordul, árkok állják el az útját, mélységes, elnyeléssel fenyegető árkok: az ura, a politika, a folytonos kormányválság, az újság. Bele kell szédülni! És Veronika a gyermekeivel, a szeméből sütő együgyű, bámész tekintetével. Igen, a gyermek... A gyermekek... Megannyi híd az árkok fölött... De neki nem lehetnek gyermekei, ő már a gondolattól is megborzad: a nevelés, a vesződés, a róluk való gondoskodás... Nem neki való... Neki bele kell zuhannia az árkokba, össze kell zúznia magát, oda kell dobnia magát a halálba!... Igen, elérkezett végre a mindent tisztázó éjszaka... Zuhanni fog... Meghal... Öngyilkos lesz... Így nem mehet tovább ez a csúnya, szörnyűséges élet!... Az ura mélyen alszik, mindjárt rázendít a horkolásra. Csúnya szokása, s ahogy múlnak az évek, mindjobban átadja magát a förtelmes hortyogásnak, mint valami őszállat... A ruhaszárító kötél fent van a padláson, hozzá is van erősítve a gerendához, csak az egyik végét kell kioldozni, hogy hurkot vethessen a nyakára...

Annyira úrrá lett rajta a tépelődés, annyira beleélte magát vergődéseibe, hogy előbb elkábult, majd elszenderedett. Észre sem vette, s elszalasztotta a pil-

lanatot, mely az ébrenlét és az álom közt rejtetten meghúzódik.

Amikor fölébredt és szétnézett a szobában, az ágy már üres volt mellette. Az ügyvéd lábujjhegyen elillant az irodába, várni a sohasem jelentkező ügyfeleket. A nap sütött. Magasan járhatott, mert sugarai merőlegesen törtek utat a függöny melletti réseken Vajon hány óra lehet? – kapott észbe Júlia. S ezután nyomban az jutott eszébe, hogy hamarosan vissza kell adniuk a vizitet a körorvoséknak. Vajon megfelel-e erre a célra az a modern szabású vászonruha, amelyre már gondolt a múltkor s amelyet annyira dicsért a tanítóné?

Veronika is eszébe jutott. Visszahozta a kölcsönkért tálat? Persze, már másnap reggel...

Az ura lakkcipője aggasztotta. Hasadozik már az oldala a kislábujj mellett. De hogy új cipőt vásároljanak, arra gondolni sem lehet...

Nagyokat sóhajtott.

Ismét hétfő reggel...

Egyik nap zuhan a másik után, egyik hét tűnik a másik után. Maholnap a mező is sárgulni kezd, föl-támadnak az őszi szelek, és be kell majd csukni éjszakára az ablakokat...

Nemsokára...

Így telik el az egész élet...

Csókfalva, 1935